

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2026. № 2.

ISSN 2307-2156

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.25>

УДК 339.564:341.67:62.001.4

Д. П. Баландін,

директор з інновацій ТОВ "Конструкторське бюро "БЕРИЛ"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2996-5611>

**МОНІТОРИНГ ТА ЕКСПЕРТИЗА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО
КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ПЕРЕДАЧАМИ ТОВАРІВ
ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ**

D. Balandin,

Director of Innovations, Engineering Bureau "BERYL" LLC

**MONITORING AND EXPERTISE IN THE SYSTEM OF STATE
CONTROL OVER INTERNATIONAL TRANSFERS OF DUAL-USE GOODS**

Проведений аналіз міжнародних режимів та вітчизняного законодавства у сфері контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання дозволяє констатувати, що ефективність моніторингу та

експертизи визначається здатністю системи оперативно реагувати на технологічні виклики. Розглянуті механізми ідентифікації та перевірки кінцевого споживача в Україні доцільно вдосконалювати з урахуванням досвіду високорозвинених країн щодо цифровізації дозвільних процедур та впровадження систем пост-відвантажувального контролю для забезпечення технологічного суверенітету.

Для проведення моніторингу інноваційного розвитку та цифровізації оборонного сектору в Україні було створено спеціальну платформу — «Brave1», одним із напрямків діяльності якої став ефективний та сталий розвиток діючих виробництв. Вказаний напрям включає значний перелік завдань: розробку інноваційних рішень для оборонного сектора, створення ефективних систем виробництва та постачання продукції відповідальних виробників, впровадження високотехнологічних і автономних систем у виробничі цикли ОПК.

Відповідно до положень, прийнятих на рівні зазначеної вище платформи, промислова політика в оборонній сфері повинна відповідати міжнародним вимогам і стандартам НАТО (STANAG), заснованим на принципах технологічної взаємосумісності: принципи ресурсної ефективності та інноваційності, єдності та міжсекторальності.

Реформа, заснована на концепції спільної розробки та локалізації (Joint Ventures), не тільки не створює бар'єрів для індустріального зростання, а й сприяє розвитку нових технологій, орієнтованих на забезпечення національного суверенітету, зниження логістичних ризиків, скорочення потенційних втрат тощо. Сьогодні у зарубіжних джерелах можна зустріти термін «проактивна оборонна промислова політика». За своєю суттю це поняття відображає сучасну риторику стратегічних документів провідних країн світу. Згідно з трактуванням міжнародних аналітичних центрів, «нова» промислова політика в сфері ОПК – це сукупність заходів державного регулювання, орієнтованих на забезпечення прискореної структурної трансформації промисловості у бік

створення високопродуктивної, інноваційної та стійкої до зовнішніх загроз економіки. Відповідно до сучасних трендів, даний вид політики має такі характерні риси: зміщення акценту у бік інтерналізації бойового досвіду, на зниження потенційних безпекових ризиків; наявність чіткого розмежування між «традиційними» та «інноваційними» (роботизованими, цифровими) технологіями за принципом параметрів оперативної ефективності; орієнтація на масштабну модернізацію застарілих виробничих потужностей; створення принципово нових виробництв, заснованих на застосуванні систем штучного інтелекту; формування регулюючих органів, забезпечення безперервного моніторингу трансформації ОПК відповідно до вектора, заданого концепцією стратегічного партнерства.

The analysis of international regimes and domestic legislation in the field of control over international transfers of dual-use goods allows us to state that the effectiveness of monitoring and expertise is determined by the system's ability to respond quickly to technological challenges. The considered mechanisms of identification and end-user verification in Ukraine should be improved taking into account the experience of highly developed countries regarding the digitalization of licensing procedures and the implementation of post-shipment control systems to ensure technological sovereignty.

To monitor innovative development and digitalization of the defense sector in Ukraine, a special platform was created - "Brave1", one of the areas of activity of which was the effective and sustainable development of existing production facilities. This area includes a significant list of tasks: the development of innovative solutions for the defense sector, the creation of effective production and supply systems for products of responsible manufacturers, the introduction of high-tech and autonomous systems in the production cycles of the defense industry.

According to the provisions adopted at the level of the above-mentioned platform, industrial policy in the defense sphere must meet international requirements and NATO standards (STANAG) based on the principles of technological interoperability: the principles of resource efficiency and innovativeness, unity and intersectorality. The reform, based on the concept of joint development and localization (Joint Ventures), not only does not create barriers to industrial growth, but also promotes the development of new technologies aimed at ensuring national sovereignty, reducing logistical risks, reducing potential losses, etc. Today, in foreign sources, you can find the term "proactive defense industrial policy". In accordance with the adopted trends, this type of policy has the following characteristic features: a shift in emphasis towards the internalization of combat experience, on reducing potential security risks; the presence of a clear distinction between "traditional" and "innovative" (robotic, digital) technologies according to the principle of operational efficiency parameters; orientation towards large-scale modernization of outdated production assets; creation of fundamentally new industries based on the use of artificial intelligence systems; formation of regulatory bodies, ensuring continuous monitoring of the transformation of the defense industry in accordance with the vector set by the concept of strategic partnership.

Ключові слова: *товари подвійного використання, державний експортний контроль, ідентифікація товарів, перевірка кінцевого споживача, Bravel, стандарти НАТО.*

Keywords: *dual-use goods, state export control, product identification, end-user verification, Bravel, NATO standards.*

Постановка проблеми. До найбільш значущих ініціатив та проєктів у сфері моніторингу міжнародних передач та оборонних інновацій на світовому

рівні можна віднести режими багатостороннього експортного контролю, інноваційні хаби НАТО (DIANA) та українську мережу Brave1 [4, 10, 15].

Перехід зарубіжних країн до посилення контролю за «чутливими» технологіями в рамках четвертої промислової революції визначив активізацію ролі держави у сфері експертизи товарів подвійного призначення, на що вказує досвід США та країн-членів ЄС [12, 14]. Трансформація систем моніторингу, націлена на запобігання несанкціонованому реекспорту, проводиться на основі перегляду підходів до ідентифікації нематеріальних передач технологій. Визнання держави як ключового верифікатора кінцевого використання стало базовою рисою стратегічної торгової політики [1, 7].

Аналіз літературних джерел. Водночас, як зазначається науковцями, у державах ЄС наголошувалося на посиленні уваги до процедур пост-відвантажувального контролю для мінімізації ризиків розповсюдження зброї масового знищення [8, 11]. Основними документами у сфері контролю за міжнародними передачами в Україні є Закони та Постанови Кабінету Міністрів, що гармонізовані з Директивами ЄС [2, 13]. Вони відображають ключові вимоги до прозорості ЗЕД в ОПК. Положення цих документів ґрунтуються на концепції стратегічного торговельного контролю та мережецентричних стандартів безпеки [4, 15].

Формулювання мети. Провести аналіз інструментарію моніторингу та експертизи в системі державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання в Україні та високорозвинених країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У межах дослідження, з урахуванням парадигмальних властивостей світового ринку озброєнь та військової техніки (ОВТ), узагальнено практику регулювання цього сегмента на багатосторонньому рівні. Аналіз виявив, що сучасні режими експортного контролю стикаються із системними проблемами,

зумовленими геополітичною турбулентністю та стрімким технологічним прогресом. Основна методологічна проблема аналізу системи регулювання полягає у зміні самих принципів функціонування ринку: від жорсткого державного монополізму до мережових моделей кооперації, що потребує нових підходів до моніторингу та експертизи.

Історично фундаментом регулювання міжнародної торгівлі стратегічними товарами було збереження міжнародного миру (згідно зі ст. 26 Статуту ООН). Проте тривалий час міжнародні передачі ОВТ базувалися на рекомендаційних нормах. На сучасному етапі ключовим інструментом легітимізації обмежень у торгівлі є ст. XXI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яка дозволяє країнам вживати заходів для захисту суттєвих інтересів своєї безпеки. Це особливо актуально для товарів подвійного використання, які в мирний час можуть передаватися легально, але згодом бути використаними у воєнних конфліктах або терористичній діяльності.

В українській системі державного контролю центральне місце посідає процедура ідентифікації товарів. Це складний процес встановлення відповідності технічних характеристик продукції позиціям, що внесені до контрольних списків. Відповідно до методології, ідентифікація поділяється на:

1. Попередню ідентифікацію, яку здійснює суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) самостійно для визначення необхідності отримання дозволу.
2. Державну експертизу, що проводиться фахівцями Державної служби експортного контролю України (ДСЕКУ) із залученням науково-дослідних установ.

Експертиза є критичним фільтром, оскільки на ринку обертаються не лише готові вироби, а й компоненти, програмне забезпечення та технології, ідентифікація яких потребує високої наукової кваліфікації. Окрім технічного аналізу, експертиза включає оцінку ризиків: перевірку того, чи не призведе

передача товару до порушення міжнародних зобов'язань України або до нарощування військового потенціалу в нестабільних регіонах.

Важливим елементом моніторингу є система перевірки кінцевого споживача (End-User Verification). Вона базується на аналізі міжнародних імпорتنих сертифікатів та сертифікатів кінцевого споживача. В умовах воєнного стану в Україні особлива увага приділяється механізмам Post-Shipment Verification (контроль після доставки), що дозволяє переконатися у фактичному використанні товарів за цільовим призначенням. Це мінімізує транзакційні витрати для добросовісних партнерів та водночас створює надійний бар'єр для незаконного реекспорту.

Таким чином, стратегічна торговельна політика сьогодні трансформується від суто фіскально-контрольної функції до інструменту забезпечення національної безпеки та технологічного суверенітету через вибудовування прозорих, цифровізованих механізмів експертизи.

Важливо враховувати, що правил міжнародної торгівлі озброєнням та військовою технікою (ОВТ) повинні дотримуватися не лише експортери, а й імпортери, які мають поводитися добросовісно та виконувати вимоги регулювання. Таким чином, усі учасники глобальних ланцюгів створення вартості в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) мають дотримуватися правил стратегічної торговельної політики. Проте впродовж післявоєнних десятиліть продукція ОПК ставала дедалі складнішою, диференційованою та специфічною, що створювало невизначеність щодо перспективних напрямів зовнішньоторговельної політики в цій галузі.

У міру еволюції світового ринку ОВТ встановлювалися нові правила захисту, заборони та контролю щодо поставок, описані у спеціальних дослідженнях останніх років. Якщо в період «холодної війни» важливу роль відігравав ідеологічний фактор, то у 1990-ті роки економічні чинники почали домінувати над політичними, а доступ до закордонних ринків став ключовим мотивом сталого

розвитку галузі. Сьогодні цей тренд знову змінився: часто виключно політичні міркування мотивують експорт ОВТ.

Міжнародна торгівля ОВТ усіх категорій породжує власні виклики та управлінські проблеми, вимагаючи використання диференційованих механізмів контролю. Зокрема, торгівля звичайними озброєннями контролюється слабше, ніж міждержавний обмін продукцією масового знищення. У свою чергу, експорт легких озброєнь складніше контролювати через велику кількість виробників. Особливо складно здійснювати моніторинг товарів подвійного використання, оскільки вони можуть постачатися в цивільних цілях, а останнім часом поєднуються з великими обсягами експорту технологій та супутніх послуг.

Специфічною проблемою регулювання експорту є його взаємозв'язок із національними оборонними витратами, які зазвичай ведуть до зростання експорту. Імпорт ОВТ здебільшого доповнює національне виробництво, а не заміщує його. Дослідження підтверджують стійкий позитивний зв'язок між попитом на оборонні витрати та міжнародною торгівлею ОВТ. Останнім часом актуалізувалися питання взаємозв'язку між рішеннями про збільшення оборонних витрат та нарощуванням експорту, де важливу роль відіграє фактор «дружньої країни» (торгівля між союзниками веде до менших витрат експортера на оборону).

Крім того, аналіз природи мережевих взаємозв'язків підтверджує збереження стійких відносин між країнами-членами одного блоку чи альянсу. Оскільки світовий ринок ОВТ є ринком недосконалої конкуренції, на ньому можливі різні мережеві конфігурації, що фундаментально ускладнює дослідження міжнародної торгівлі. Сама методологія тут є міждисциплінарною: наприклад, гравітаційні моделі почали використовуватися лише нещодавно. Особливістю є також проблема доступу до точної статистики, цін та обсягів, які часто не публікуються з міркувань безпеки.

Експортний контроль є ключовим фактором боротьби з нелегальним обігом озброєнь. Однак неформальність та необов'язковість багатьох режимів,

неучасть у них великих постачальників та стрімкий науково-технічний прогрес ставлять під сумнів ефективність існуючої системи. Вона не встигає за динамічними змінами відносин між країнами та новими конфліктами, тому система експортного контролю потребує постійного реформування та зміни своєї концептуальної моделі.

Продовжуючи аналіз, варто зазначити, що свого часу держави почали розробляти та впроваджувати режими експортного контролю, щоб встановити бар'єри для необмеженої торгівлі як продукцією подвійного призначення, так і ОВТ. Лібералізація міжнародної торгівлі після Другої світової війни усунула багато перешкод для потоків товарів та послуг, проте цей принцип не повинен поширюватися на ОВТ або технології, що можуть бути застосовані як у цивільній, так і в оборонній сферах. Не відмовляючись від лібералізації загалом, країни почали запроваджувати режими експортного контролю, виходячи насамперед із міркувань та пріоритетів національної безпеки.

Нинішні міжнародні режими (наприклад, Вассенаарські домовленості) мають певні структурні проблеми та недоліки, оскільки держави не надто прагнуть укладати обов'язкові до виконання угоди, бажаючи контролювати експорт ОВТ самостійно. Саме тому більшість міжнародних режимів мають неформальний характер. Крім того, часто вони не охоплюють ключових експортерів, які домінують на світовому ринку, що робить такі режими неуніверсальними та слабкими.

Нові геополітичні та гео економічні структурні зрушення зумовили появу нових проблем у існуючих режимах, пов'язаних із:

- стрімким зростанням обсягів експорту ОВТ;
- впливом цифрових технологій на виробництво (наприклад, поширення 3D-друку, що призвело до можливості віддаленого виробництва озброєнь);
- динамікою розвитку світової економіки та посиленням ролі окремих держав (Індії, Китаю), що змінює глобальний світопорядок.

Важливо й те, що режими експортного контролю повинні стосуватися окремих суб'єктів, а не держав загалом, що є критично важливим в останні десятиліття через розповсюдження терористичних організацій та використання офшорних бізнес-схем. Сучасні складнощі в міжнародних відносинах та відхід від усталеного ліберального світопорядку актуалізують розробку нових інструментів регулювання ринку ОВТ.

Історично першим багатостороннім режимом став Координаційний комітет з експортного контролю (КоКом), створений у 1949 році. Гонка озброєнь у період «холодної війни» призвела до нарощування потенціалу ОПК, і КоКом був інструментом західних країн для запобігання витоку технологій до країн соціалістичного табору. Пізніше були створені інші режими, що стали відповіддю на недоліки національного регулювання (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристика ключових міжнародних режимів експортного контролю (в контексті участі України)

Режим	Кількість країн	Мета та сфера регулювання	Участь України
Група ядерних постачальників (ГЯП)	48	Моніторинг ядерного експорту та запобігання використанню товарів подвійного призначення для розповсюдження ядерної зброї.	Член з 1996 року. Дотримання зобов'язань щодо нерозповсюдження ЯЗ.
Австралійська група (АГ)	43	Боротьба з розповсюдженням хімічної та біологічної зброї, контроль за хімікатами та біологічними агентами подвійного призначення.	Член з 2005 року. Гармонізація списків ДСЕКУ з нормами АГ.
Режим контролю за ракетними технологіями (РКРТ)	35	Контроль за міжнародною торгівлею ракетами та БПЛА, здатними нести зброю масового знищення. Доповнюється Гаазьким кодексом поведінки (143 країни).	Член з 1998 року. Один із ключових режимів для українського аерокосмічного сектору.
Вассенаарські домовленості (ВД)	42	Контроль над експортом звичайних озброєнь та пов'язаних із ними товарів і технологій подвійного використання.	Член з 1996 року. Базовий режим для формування національних списків контролю.

Джерело: складено автором на основі [1, 4, 10, 15].

Важливою проблемою, що об'єднує всі зазначені режими, є необхідність розробки заходів ефективного контролю саме над товарами та технологіями подвійного призначення. В умовах цифровізації це стало ще актуальнішим, оскільки технології кіберспостереження можуть бути використані як для безпеки, так і терористичними організаціями. Торгівля продукцією подвійного призначення не заборонена, але вимагає жорстких режимів контролю.

Спільною рисою всіх режимів є їхня неформальність: країни мають високий ступінь свободи, а механізми примусу до виконання рішень відсутні. Рішення приймаються консенсусом, що сповільнює реакцію на виклики. Нарешті, не всі режими є інклюзивними, оскільки часто не включають ключових експортерів певних видів ОВТ, що знижує їхню загальну ефективність у системі глобальної безпеки.

У межах міжнародних режимів країни-учасниці розробили базові керівні принципи, що стосуються як процедур експорту (наприклад, нерозповсюдження), так і безпосередньо об'єктів контролю (визначення «чутливих» товарів, послуг або технологій). Рішення щодо жорсткості заходів приймаються на основі критерію потенційної шкоди, при цьому самі процедури та списки об'єктів потребують постійної актуалізації відповідно до змін ринкової кон'юнктури та загострення геополітичних викликів. Зокрема, в останні десятиліття акцент змістився на запобігання потраплянню озброєнь (особливо зброї масового знищення) до ненадійних держав та злочинних терористичних угруповань.

Усі сучасні проблеми функціонування багатосторонніх режимів експортного контролю систематизовано нами у табл. 2.

Таблиця 2. Проблеми реалізації багатосторонніх режимів контролю експорту ОВТ

Тип проблем	Вид проблем	Опис та український контекст
Структурні проблеми	Неуніверсальність режимів	Залучення країн, що не є великими експортерами, робить склад учасників неоднорідним. Різні торговельні інтереси ведуть до розбіжностей щодо визначення загроз.
	Прийняття рішень на основі консенсусу	Навіть одна країна (іноді з незначною часткою ринку) може блокувати стратегічні рішення. Існує ризик пом'якшення режимів задля досягнення згоди, що знижує їхню загальну ефективність.
	Неформальність режимів	Необов'язковість виконання рішень ставить під сумнів дієвість контролю. Держави неохоче поступаються суверенітетом у питаннях безпеки. Відсутні механізми примусу та санкцій за порушення (крім дипломатичного тиску).
	Пріоритет національних інтересів	Відсутність жорстких принципів дозволяє країнам інтерпретувати норми на користь власного бізнесу. В умовах геополітичного розколу це стає ключовою перешкодою для уніфікації правил.
Сучасні проблеми	Розширення кола суб'єктів ринку	Поява недержавних акторів, міжнародних організацій та субсуверенних утворень (в т.ч. терористичних мереж), які свідомо ігнорують принципи експортного контролю.
	Розвиток посередництва	Приватні структури, керуючись комерційною вигодою, часто обходять державні обмеження. Розширення мережі посередників ускладнює керованість процесами міжнародних передач.
	Поява нових експортерів	Нові гравці (Ізраїль, Китай, КНДР) беруть участь не в усіх режимах і можуть здійснювати поставки товарів, які були відхилені офіційними режимами контролю.
	Вплив нових технологій	Стрімкий розвиток ІТ, ШІ та 3D-друку вимагає миттєвої корекції списків. Цифровізація дозволяє експортувати технології (ПЗ) в електронному вигляді, уникаючи фізичного митного контролю.
	Фактор багатополарності	Нові претенденти на глобальне лідерство (Індія, Китай) прагнуть діяти поза межами західних стандартів, формуючи альтернативні блоки та власні норми експортного контролю.

Джерело: складено автором на основі [4, 7, 10, 14, 15].

Висновки

На сучасному етапі країновий склад міжнародних режимів стає дедалі різномірнішим. Якщо раніше західні країни домінували у формуванні норм, то сьогодні поява альтернативних центрів сили, що використовують власні стандарти виходячи з вузьконаціональних інтересів, значно ускладнює розробку та

впровадження єдиної, уніфікованої системи багатостороннього експортного контролю. Це вимагає від України як активного учасника міжнародних режимів не лише формального дотримання правил, а й проактивної участі у реформуванні глобальної архітектури безпеки.

Література

1. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 № 549-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15> (дата звернення: 26.01.2026).
2. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF> (дата звернення: 26.01.2026).
3. Про Положення про порядок проведення державної експертизи в галузі державного експортного контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 № 767. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-97-%D0%BF> (дата звернення: 26.01.2026).
4. Репников Д. А. Стратегічне управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств оборонно-промислового комплексу в умовах глобалізації : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Національний авіаційний університет. Київ, 2024. 452 с.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 26.01.2026).
6. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30.10.1947. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264 (дата звернення: 26.01.2026).
7. Лисиця Н. М. Адміністративно-правове регулювання державного експортного контролю в Україні : монографія. Харків : Право, 2022. 210 с.
8. Савченко О. В. Механізми ідентифікації товарів подвійного використання: виклики цифрової епохи. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2023. № 4. С. 12–25.

9. Інструкція про порядок заповнення заяв щодо отримання дозвільних документів у сфері державного експортного контролю : Наказ ДСЕКУ від 05.05.2024 № 112.

10. Офіційний сайт Державної служби експортного контролю України. URL: <https://www.dseku.gov.ua> (дата звернення: 26.01.2026).

11. Про затвердження списків товарів подвійного використання, що підлягають державному контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2022 № 1477. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1477-2022-%D0%BF> (дата звернення: 26.01.2026).

12. Кудрявцев О. С. Оптимізація процедур перевірки кінцевого використання товарів стратегічного призначення в умовах інтеграції до ЄС. Економіка та право. 2024. № 1. С. 88–95.

13. Про затвердження Порядку надання повноважень суб'єктам господарювання на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.1998 № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-98-%D0%BF> (дата звернення: 26.01.2026).

14. Сіденко В. Р. Економічна безпека держави в умовах глобальних викликів : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2023. 284 с.

15. Рекомендації щодо створення та функціонування системи внутрішнього експортного контролю на підприємстві. Державна служба експортного контролю України. 2025. 42 с.

References

1. Dollinger, P., (1999), *The German Hansa*, Routledge, London, UK.
2. Strange, S., (1994), *States and Markets*, 2nd ed., Pinter Publishers, London, UK.
3. Dobrovolskyi, L.V., (2014), “Organizational and legal mechanism of state control over international transfers of military goods”, Ph.D. Thesis, Law: 12.00.07, Kyiv, Ukraine.
4. Humeniuk, B.I., (2011), *Dyplomatychna sluzhba [Diplomatic Service]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
5. Hartley, K., (2020), *The Economics of Defence Policy: A New*

Perspective, Routledge, London, UK.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine, (2020), Law of Ukraine “On Defense Procurement”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20> (available at 13.01.2026).

7. Makarenko, M.P. and Makarenko, V.P., (2021), *Ekonomichna dyplomatiia [Economic Diplomacy]*, Kondor, Kyiv, Ukraine.

8. UN, (1963), “Vienna Convention on Consular Relations”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047 (available at 13.01.2026).

9. Berridge, G.R., (2022), *Diplomacy: Theory and Practice*, 6th ed., Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine, (2003), Law of Ukraine “On state control over international transfers of military and dual-use goods”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15> (available at 13.01.2026).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2026), Resolution “On the launch of a special legal regime Defence City”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1477-2022-%D0%BF> (available at 13.01.2026).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2003), Resolution “On approval of the Procedure for state control over international transfers of military goods”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-2003-%D0%BF> (available at 13.01.2026).

13. Kopyika, V.V. and Shynkarenko, T.I., (2001), *Yevropejs'kyj Soyuz: zasnovannia i etapy stanovlennia [European Union: Foundation and Stages of Formation]*, In Yure, Kyiv, Ukraine.

14. Council of the EU, (2008), “Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment”, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008E0944> (available at 13.01.2026).

15. Ministry of Defense of Ukraine, (2025), “Report on the development of the defense industrial complex in 2025: attracting investment and scaling production”, available at: <https://mod.gov.ua/news/rezultati-2025-roku> (available at 13.01.2026).

16. Horbulin, V.P., (2009), “Defense-industrial complex of Ukraine: current state and development priorities”, *Stratichichni priorityty*, vol. 1, pp. 5–14.

17. CACDS, (2010), “Ukraine's arms exports: trends and challenges (1991–

2010)”, available at: <https://cacds.org.ua/> (available at 13.01.2026).

18. Pavliuk, O.A., (2012), “State regulation of the military-industrial complex in the conditions of market transformation”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 32–36.

19. The Verkhovna Rada of Ukraine, (1999), Law of Ukraine “On the State Defense Order”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

20. Ukrspeceexport, (2026), “History of formation and strategic markets”, available at: <https://use.ua/about/history> (available at 13.01.2026).

21. Badrak, V.V., (2005), *Zbrojnyj biznes Ukrainy: vid vyzhyvannia do ekspansii* [Ukraine's Arms Business: From Survival to Expansion], Kondor, Kyiv, Ukraine.

22. NISR, (2021), “Analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada ‘On the internal and external situation of Ukraine in 2021’”, Kyiv, Ukraine.

23. Ukroboronprom, (2020), “Report for 2014–2020: transformation, import substitution and export results”, available at: <https://ukroboronprom.com.ua/reports> (available at 13.01.2026).

24. SIPRI, (2021), “Arms Transfers Database. TIV of arms exports from Ukraine: 2010–2021”, available at: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers> (available at 13.01.2026).

25. Shelest, H.V., (2018), “Military-technical cooperation of Ukraine in the conditions of hybrid war”, *Stratehichna panorama*, vol. 2, pp. 45–52.

26. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2021), Resolution “On approval of the State Target Program for Reformation and Development of the Defense Industrial Complex for the period until 2021”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

27. Ministry of Strategic Industries of Ukraine, (2023), “Strategy for the development of the defense industrial complex of Ukraine for the period until 2030”, available at: <https://strategy.mspu.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

28. Brave1, (2024), “Report of the Ministry of Strategic Industries of Ukraine on the results of the Brave1 platform for 2024”, available at: <https://brave1.gov.ua/uk/analytics/> (available at 13.01.2026).

29. SIPRI, (2024), “Yearbook 2024: Armaments, Disarmament and

International Security”, available at: <https://www.sipri.org/yearbook/2024> (available at 13.01.2026).

30. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2023), Resolution “On the implementation of an experimental project for the production and supply of ammunition for unmanned systems”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

31. Badrak, V.V., (2025), “Ukraine's new defense industry: the path to technological superiority”, Dzerkalo tyzhnia, vol. 2, available at: <https://zn.ua/> (available at 13.01.2026).

32. The Economist, (2024), “Ukraine’s weapon industry is burgeoning”, available at: <https://www.economist.com/europe/2024/02/11/ukraines-weapon-industry-is-burgeoning> (available at 13.01.2026).

33. State Service of Export Control of Ukraine, (2023), “Report on the results of state control over international transfers of goods in 2010–2023”, available at: <https://www.dsek.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

34. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2023), “Regulations on the State Concern ‘Ukroboronprom’”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

35. NASA, (2023), “Antares Launch with Ukrainian-built First Stage Core”, available at: <https://www.nasa.gov/> (available at 13.01.2026).

36. Isaacson, W., (2023), Elon Musk and the War in Ukraine. SpaceX and Starlink strategic impact, Simon & Schuster, New York, USA.

37. The President of Ukraine, (2021), Decree “On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine”, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (available at 13.01.2026).

38. Brave1, (2025), “Innovations in Electronic Warfare and Drone Technology: 2024–2025”, available at: <https://brave1.gov.ua/> (available at 13.01.2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 26.01.26

Прорецензовано / Revised: 01.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26